

VAASAN HOVIOIKEUS
PL 217
65101 VAASA

18.5.2018

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö "Arviomuistio luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain muutostarpeista" (OM 1/42/2017)

LAUSUNNON ANTAMINEN

Oikeusministeriö on pyytänyt hovioikeudelta lausuntoa yllä mainitusta arviomuistiosta. Hovioikeus esittää kunnioittaen lausuntonaan seuraavaa.

Lausuntopyynnön keskeinen sisältö

Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011, jäljempänä lupalakimieslaki) on tullut voimaan 1.1.2013. Lain säätämisen yhteydessä lakivaliokunta on katsonut, että lupalakimiesten valvonnan toimivuutta tulee seurata sekä arvioida jatkossa mahdolliset järjestelmän muutostarpeet (LaVM 40/2010 vp). Valtioneuvoston oikeuskansleri (OKA) sekä tätä täydentävästi apulaisoikeuskansleri, oikeudenkäyntiavustajalautakunta ja Suomen Lakimiesliitto ovat tehneet oikeusministeriölle aloitteen lupalakimieslain muutostarpeista. Oikeusministeriön arviomuistiossa on arvioitu näissä aloitteissa esiin tuotuja muutostarpeita. Muistiossa on käsitelty luvan myöntämisen edellytyksiä, valvonnan laajuutta, luvan peruuttamisen edellytyksiä, avustajien palkkioriiitojen käsittelyä ja OKA:n muutoksenhakuoikeuden laajuutta.

Tässä lausunnossa hovioikeus ottaa kantaa sanottuihin arviomuistiossa esitettyihin kannanottoihin tarpeellisissa määrin. Lausunto on jaoteltu oikeusministeriön pyynnön mukaisesti lausuntopyynnössä ilmoitetuin väliotsikoin.

Luvan myöntämisen edellytykset

1.1 a. Perehtyneisyyttä koskevan edellytyksen harkinnanvaraisuudesta. Arviomuistiossa on kiinnitetty huomiota siihen, ettei lupaviranomaisella ole lupalakimieslain 2 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitettujen edellytysten (suoritettu asianajotutkinto ja tuomioistuinharjoittelu) soveltamisessa harkinnanvaraa. Ongelmana on tuotu erityisesti esiin varsin pitkä aika sitten suoritettu tuomioistuinharjoittelu ilman, että lupaviranomaisella on mahdollisuuksia selvittää, onko hakija toiminut tämän jälkeen oikeudenkäynteihin liittyvissä työtehtävissä.

Mahdollisuus arvioida hakijan perehtyneisyyttä olisi kannatettava muutos lupajärjestelmän tavoitteen oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan työn laadun nostamisen saavuttamiseksi.

Lupalakimiesjärjestelmän edellytysten on kuitenkin tarkoitettu täyttyvän varsin helposti ja harkinnanvaran laajentaminen niissä edellytyksissä, jotka lainvalmistelun yhteydessä on tarkoitettu tarkkarajaisiksi, lisännee epävarmuutta ja mahdollisesti vaikeuttaa alalle pääsyä. Ratkaisumalli asettaisi myös eriaikoihin suoritettujen kelpoisuusvaatimusten täyttävät edellytykset eriarvoiseen asemaan. Tältä osin voitaisiin harkita otettavaksi täsmällinen aikaraja, jonka jälkeen hakijan tulisi esittää tuoreempaa selvitystä perehtyneisyydestään.

1.1 b. Perehtyneisyyden osoittaminen yliopistossa tehdyllä opintosuoritteella. Hovioikeus pitää kannatettavana muistiossa esitetyn ehdotuksen tarkoitusta nuorten lakimiesten työllisyyden edistämisestä.

Kuitenkin yliopistossa suoritettavan perehtyneisyyttä osoittavan opintosuoritteen tulisi vastata vaatimustasoltaan ja sisällöltään muita pykälässä säädettyjä edellytyksiä. Hovioikeus suhtautuukin varovaisesti sanottuun ehdotukseen ottaen huomioon yliopistojen mahdollisuudet järjestää tällaiset edellytykset täyttävää opintojaksoa. Kuten muistiossa tuodaan esiin, luvan edellytyksenä olevalla perehtyneisyydellä viitataan nimenomaisesti työkokemukseen. Ilman työkokemusta edellytykset täyttävä perehtyneisyys on mahdollista saavuttaa ainoastaan asianajotutkinnolla, mihin verrattuna nyt ehdotettu opintosuoritus toisi lievennyksen. Esimerkiksi tuomioistuinharjoittelun aikana käräjänotaarille tulee ratkaistavaksi lukuisa määrä rikosjuttuja niin kirjallisesti kuin pääkäsittelyssä sekä siviili- ja hakemusasioita. Lisäksi tuomioistuinharjoitteluun sisältyy valtakunnallinen koulutus, jonka tarkoituksena on perehdyttää entistä paremmin tuomioistuintyöskentelyyn.

Oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten työn laadun takaaminen on tärkeä peruste myös hovioikeusmenettelyn sujuvuuden kannalta. Tämä on lakia valmisteltaessa arvioitu saavutettavan nimenomaan riittävän perehtyneisyyden vaatimuksella. Perehtyneisyyden osoittaminen yliopistossa suoritettulla opintosuoritteella saattaisi merkitä tämän tason osittaista laskeamista. Yliopistojen tarjoaman opintokokonaisuuden tulisikin vastata sisällöltään asianajotutkintoa ainakin oikeudenkäyntiosuuden ja ammattietiikan osalta.

1.2 a. Rehellisyyttä koskevan edellytyksen harkinnanvaraisuus. Hovioikeus pitää kannatettavana arviomuistiossa esitettyä ratkaisua karenssiajan tapauskohtaisesta harkinnanvaraisuudesta.

1.2. b Tuomioistuimen velvollisuus ilmoittaa rikostuomioista. Hovioikeus kannattaa tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta niistä rikoksista, joihin lupalakimies on syllistynyt ammattitoiminnassaan. Mahdollisesta tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuudesta olisi kuitenkin säädettävä täsmällisesti. Kuten muistiossa tuodaan esiin, sen arviointi, onko syyksiluetulla rikoksella riittävä yhteys lupalakimieslaissa säädettyjen edellytysten täyttymiseen ja tämän nojalla mahdollisen ilmoituksen tekeminen annetusta tuomiosta, ei sovi tuomioistuimen tehtäväkenttään. Lisäksi, jos kysymyksessä on muu kuin ammattitoiminnassa tehty rikos, tuomioistuimen tietoon tulee vain sattumanvaraisesti, toimiiko rikoksesta syytetty lupalakimiehenä. Ilmoitusvelvollisuus on kannatettava tiedon kulun ja valvonnan tehostamiseksi. Sääntelyn tulee olla tarkkarajainen eikä sen tule sisältää harkintavaltaa ilmoitusvelvollisuuden osalta. Perusteltua voisi olla ilmoitusvelvollisuuden asettaminen kaikista luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille ja myös asianajajille tuomituista vankeusrangaistuksista.

1.3 *Sopimattomuus*. Hovioikeus puoltaa arviomuistiossa esitettyä.

1.4 *Ulkomailla suoritettu tutkinto*. Hovioikeudella ei ole erityistä lausuttavaa tältä osin. Hovioikeus puoltaa säännöksen muuttamista.

1.5 c. *Yläikäraja*. Hovioikeudella ei ole erityistä lausuttavaa tältä osin.

2.1 *Valvonnan laajuus*. Hovioikeus pitää perusteltuna niin asianosaisten oikeusturvan vuoksi kuin oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle aiheutuvien rajanveto-ongelmienkin välttämiseksi valvonnan laajentamista koskemaan kaikkea lupalakimiesten ammattitoimintaa. Lupalakimiehen muussa toiminnassa osoitettu soveltumattomuus voi usein olla osoitus siitä, että myös oikeudenkäynteihin liittyvässä toiminnassa on puutteita. Jos lupalakimies osoittautuu muissa kuin oikeudenkäynteihin liittyvässä ammattitoiminnassaan soveltumattomaksi lupalakimiehen tehtäviin, valvontaviranomaisella tulisi olla keinoja puuttua henkilön toimintaan.

2.2 *Valvonnan keinot*. Hovioikeus puoltaa muistiossa esitettyä. Valvontaa ja sen toteutumisen tehokkuutta sekä lupalakimiehiltä edellytettävien toimintamallien kehittämisen tarvetta on perusteltua seurata jatkossa.

3.1 *Tietojenantovelvollisuuden rikkominen*. Hovioikeus kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

3.2 *Velvollisuus antaa tietoja oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle*. Hovioikeus kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Tehokas valvonta ja siten järjestelmän laadun ylläpitäminen puoltavat lupalakimiehille säädettävää tietojenantovelvollisuutta.

4.1 *Valvonta-asioiden käsittely oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa*. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan lausunnossa ja lisäkirjelmässään esiin tuoduilla perusteilla kaksinkertaista käsittelyä ei ole sinänsä pidettävä tarkoituksenmukaisena. Arviomuistiossa esitetyt perustellut syyt kuitenkin puoltavat kaksinkertaista lautakuntakäsittelyä ankarampien kurinpidollisten seuraamusten osalta.

4.2 *Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenten vastuu valvonta-asioissa*. Hovioikeudella ei ole erityistä lausuttavaa tältä osin. Jatkovalmistelussa voitaneen kuitenkin selvittää, mikä vaikutus viittaussäännöksellä tuomioistuinlakiin olisi säännöksen soveltamiseen.

5.1 *Muutoksenhaun käsittelyn säätäminen kiireelliseksi*. Hovioikeus puoltaa arviomuistiossa esitettyä. Yksittäistapauksellisesta tärkeydestä huolimatta ei voida katsoa, että lupalakimiesten luvan peruuttaminen olisi sellainen muihin kiireellisesti käsiteltäviksi säädettyihin asioihin verrattavissa oleva erityinen asiaryhmä.

5.2 *Luvan peruuttaminen ennen lainvoimaista rikostuomiota*. Hovioikeus puoltaa arviomuistiossa esitettyä. Lupalakimiehen oikeusturvan ja henkilön elinkeinonharjoittamisen vapauden vuoksi ei ole perusteltua mahdollistaa luvan peruuttamista määräaikaisesti ennen lainvoimaista tuomiota. Asiallisen toiminnan ja asiakkaiden oikeusturvan takaamiseksi on riittävää, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla on mahdollisuus peruuttaa luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan lupa toistaiseksi.

6. Lupalakimiehen palkkioriidat. Hovioikeus puoltaa arviomuistiossa esitettyä. Kuluttajan kannalta voidaan pitää puutteena sitä, ettei palkkioritoja voida viedä valvontalautakunnan käsiteltäväksi ja tämän aiheuttavan jonkin verran yksittäistapauksellisia epäselvyyksiä. Ottaen kuitenkin huomioon lupalakimieslain sisältö ja tarkoitus mahdollisuus viedä palkkiorita-asia kuluttajariitalautakunnan ratkaistavaksi voidaan pitää riittävänä.

7.1 Oikeuskanslerin muutoksenhakuoikeus. Hovioikeus kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

7.2 Oikeuskanslerin oikeus vaatia toimenpiteitä. Hovioikeus kannattaa arviomuistiossa esitettyä.

8. Oikeudenkäyntiavustajaluettelon sisältö ja muoto. Hovioikeus kannattaa arviomuistiossa esitettyä. Hakukriteerien lisääminen julkiseen oikeudenkäyntiavustajaluetteloon edesauttaa myös viranomaisen mahdollisuuksia tarkastaa joustavasti henkilön tiedot.

9. Valvontamaksun kirjanpidollinen tilitystapa. Hovioikeudella ei ole erityistä lausuttavaa tältä osin.

10 Lausunnon valmistelu

Lausunnon ovat valmistelleet hovioikeuden esittelijä Laura Kyyrönen ja hovioikeudenneuvos Johanna Borgmästars. Johtoryhmän jäsenet ovat esittäneet kommentteja lausunnon sisällöstä.

Hovioikeuden presidentti

Tapani Vasama

Ma. kansliapäällikkö

Sandra Wallin